

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Слюсаренко Тетяна Миколаївна

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У
СФЕРІ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ НА ПРИКЛАДІ
ДОСВІДУ м. МИКОЛАЇВА ТА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ
магістерської роботи на здобуття кваліфікації магістра

Миколаїв – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціальний захист населення – один із найважливіших напрямків політики будь-якої країни. Сьогодні в Україні дуже актуальна державна допомога населенню в виді субсидій. Субсидії – це допомога громадянам, яка частково або повністю покриває витрати на оплату комунальних послуг. Програму житлових субсидій було започатковано в 1995 році. Більше двадцяти років ця програма залишається головним механізмом соціального захисту населення в умовах підвищення цін і тарифів на комунальні послуги. У зв'язку з постійним зростанням тарифів на житлово – комунальні послуги населення стикається із необхідністю отримувати державну допомогу. Державна політика в цій сфері повинна бути спрямована на покращення життя уразливих верств населення. Хоча на практиці це не завжди досягається.

На сьогоднішній день ми спостерігаємо дефіцит вітчизняних досліджень, присвячених удосконаленню практики надання житлових субсидій. Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми дослідження «Реалізація державної політики у сфері житлових субсидій на прикладі досвіду м. Миколаїва та Миколаївської області».

Мета дослідження – визначити основну стратегію сучасної державної політики в сфері житлових субсидій та шляхи їх вдосконалення на прикладі м. Миколаїва та Миколаївської області.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

- на основі аналізу нормативно-правової бази розкрити поняття житлова субсидія;
- проаналізувати міжнародний та вітчизняний досвід практики житлової політики;
- визначити особливості оформлення житлових субсидій в Україні;

– здійснити аналіз надання житлових субсидій в м. Миколаїві та Миколаївській області та надати рекомендації щодо вдосконалення програми житлових субсидій.

Об’єкт дослідження – субсидія, як соціальне явище сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження – особливості державної політики в сфері житлових субсидій.

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження застосовано комплекс методів наукового дослідження, а саме: теоретичних – вивчення, аналіз і узагальнення законодавчої бази та методичних видань з досліджуваної проблеми, синтез; порівняння та узагальнення даних; емпіричних – діагностичні методи (метод наукового спостереження, анкетування бесіди й інтерв’ювання); статистичних – математичної статистики (узагальнення отриманих даних для встановлення статистичної значущості результатів дослідження).

Наукова новизна полягає в удосконаленні програми житлових субсидій в м. Миколаїві та Миколаївській області.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що набули подальшого розвитку наукові уявлення про особливості надання житлових субсидій; проаналізовано світовий досвід державної житлової політики та проблемні питання у сфері житлових субсидій.

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть бути використанні в процесі загально-педагогічної і спеціальної підготовки майбутніх державних службовців на таких дисциплінах як: «Соціальна і гуманітарна політика», тощо.

Експериментальна база дослідження: Департамент соціального захисту населення . Загальна кількість осіб – 6.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи

складає 69 сторінок, основний текст – 67 сторінки. У списку використаних джерел подано 11 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення роботи.

У першому розділі **«Програма житлових субсидій, як цільова державна політика соціального захисту населення»** було проаналізовано: стан житлово-комунальної галузі та формування тарифів на житлово-комунальні послуги.

У *підрозділі 1.1 «Система управління житловим фондом»* було встановлено, що в Україні з початку 90-х років ХХ ст. триває реформування житлово-комунальної галузі. Останні декілька років зростає кількість новосторених ОСББ. В Україні триває напіврозпад старої системи обслуговування будинків. Багато житлових будинків перебувають у дуже жахливому технічному стані, деякі навіть в аварійному стані. Йдеться, передусім, про панельні дев'ятиповерхівки, хрущівки. Протягом багатьох років ЖЕКи не робили ніяких робіт, щоб підтримувати будівлі в відповідному технічному стані. В підвали тече вода, дахи протікають. Уряд перекладає відповідальність за управлінням та утриманням багатоквартирними будинками на самих мешканців.

У *підрозділі 1.2 «Програма житлових субсидій, як складова частина житлово-комунальної сфери»* висвітлено проблеми тарифів в Україні. Тарифи це один з головних факторів, який впливає на потребу громадян України в отриманні соціальної підтримки від держави. Зазначено, що на даний час в Україні для відшкодування витрат на оплату ЖКП, придбання СГТП запроваджено програму надання населенню житлових субсидій. Програма житлових субсидій забезпечила адресну державну підтримку

найменш забезпечених громадян та сімей за умов поступового підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги.

У підрозділі 1.3 *«Світовий досвід державної житлової політики»* проаналізувавши міжнародний досвід (Франції, Німеччини, Польщі, Бельгії, Латвії та Естонії) нами охарактеризовано принципи надання житлових субсидій зазначених країн. Ми з'ясували, що незважаючи на відмінності у підходах різних країн до надання субсидії, незмінною є її мета - забезпечити допомогу малозабезпеченим особам чи сім'ям, які дійсно потребують додаткових коштів на утримання житла.

У другому розділі **«Особливості сучасної державної політики в сфері житлових субсидій»** здійснено вивчення нормативно-правових актів стосовно надання житлових субсидій в Україні.

У підрозділі 2.1 *«Характеристика нормативно-правової бази надання житлових субсидій»* визначено поняття «житлова субсидія». Зазначено умови отримання житлової субсидії громадянами. У ході дослідження з'ясовано, що останні роки Урядом дуже часто вносяться зміни до Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій на оплату ЖКП, придбання СГТП. Крім того постійно змінюють соціальні норми та нормативи, які враховуються під час розрахунку субсидії. Оскільки населення не встигає відслідковувати ці зміни, це призводить до соціальної напруги серед населення. Незважаючи на те що інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення проводиться постійно, люди вже не розуміють, яка норма закону діє на даний час. Слід зазначити, що не зважаючи на постійне вдосконалення механізму надання житлових субсидій, все ж він не бездоганний.

У підрозділі 2.2 *«Напрямки соціальної політики держави в області субсидій»* зазначено, що на сьогоднішній день головний напрямок Уряду в сфері житлових субсидій - це запровадження надання субсидій населенню на оплату ЖКП у грошовій формі (безготівкова та готівкова модель).

У підрозділі 2.3 *«Проблемні питання субсидій в Україні»* висвітлені проблемні питання програми житлові субсидії. Відзначається, що Порядок

надання населенню субсидій оплати ЖКП та придбання СГТП потрібно доопрацювати, зокрема, визначити критерії якими визначається факт не проживання особи в житловому приміщенні, під час складання ату матеріально-побутових умов сім'ї.

У третьому розділі «**Аналіз надання житлових субсидій м. Миколаїві та Миколаївській області та шляхи їх вдосконалення**» спираючись на дані департаменту соціального захисту населення Миколаївської ОДА проаналізовано ефективність надання житлових субсидій в м. Миколаєві та Миколаївській області. Розглянуто особливості оформлення житлових субсидій та надані рекомендації щодо вдосконалення надання житлових субсидій населенню.

У підрозділі 3.1 «*Діагностика надання житлових субсидій*» проаналізовано ефективність надання житлових субсидій в м. Миколаїві та Миколаївській області.

Аналіз житлових субсидій здійснено за такими критеріями:

- кількість отримувачів субсидії на житлово-комунальні послуги;
- кількість отримувачів субсидії на придбання с/газу, рідкого та твердого пічного побутового палива;
- середній розмір житлової субсидії.

На основі аналізу, порівняння та зіставлення даних, отриманих у ході діагностики рівня отримувачів субсидії на ЖКП в неопалювальний та опалювальний сезони у м. Миколаїві та Миколаївській області зведено результати отримувачів субсидії на ЖКП (Таб.1 та Таб.2).

Таблиця 1

Зведені результати отримувачів субсидії на ЖКП в неопалювальний сезон у м. Миколаїві та Миколаївській області

Рік	Кількість сімей/ користувачів субсидії на ЖКП

	В ЧЕРВНІ	В ЛИПНІ	В СЕРПНІ	В ВЕРЕСНІ
1	2	3	4	5
2012	8258	10322	10522	10732
2013	9788	10210	10364	10498
2014	9057	9938	10460	10741
2015	22526	32616	42932	62471
2016	118557	129103	134948	162587
2017	33854	88922	137600	159619
2018	49336	70812	82565	87614
2019	27761	33790	36414	35869

Таблиця 2

Зведені результати отримувачів субсидії на ЖКП в опалювальний період у м. Миколаїві та Миколаївській області

Місяць	Кількість сімей/користувачів субсидії на ЖКП			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4	5
січень	16359	110915	154890	157943
лютий	21334	120613	158185	158813
березень	17361	126728	166199	170361
квітень	27640	139070	177776	171841
жовтень	82088	170921	107092	27925
листопад	102966	180515	178168	90556
грудень	126075	187303	185999	104625

Проаналізувавши всі наведені дані, ми дійшли висновку, що після внесення до Положення в 2015 році Урядом суттєвих змін, а саме: на отримання субсидії набули право громадяни, які не працюють; в Миколаївській області значно зросла кількість одержувачів субсидії на житлово-комунальні послуги. Але після внесення змін в 2018 – 2019 роках кількість отримувачів субсидій на ЖКП в м. Миколаїві та Миколаївській області поступово зменшується.

Зроблено висновок, що прийняті в 2018 та 2019 роках, такі зміни Уряду, як зменшення соціальних нормативів на комунальні послуги, збільшення переліку випадків не призначення житлових субсидій призводять до зменшення отримувачів житлових субсидій, зокрема в м. Миколаїві та Миколаївській області.

У підрозділі 3.2 *«Особливості оформлення житлових субсидій»* розглянуто особливості оформлення житлових субсидій. Зазначається перелік документів необхідний для оформлення субсидії. Також, зазначені випадки, коли заява для оформлення субсидії не розглядається органами соціального захисту.

У підрозділі 3.3 *«Рекомендації щодо удосконалення надання житлових субсидій»* сформульовано необхідні, на думку автора дослідження, зміни до переліку, коли заява і декларація не розглядаються органами соцзахисту. Зокрема, виключити з вищевказаного переліку обов'язкове зазначення номеру мобільного телефону заявника. Адже не кожен громадянин має мобільний телефон. В діючому законодавстві необхідно передбачити випадки, коли за призначенням житлової субсидії звертаються громадяни в складі сім'ї, яких є громадяни інших країн (ідентифікаційний код та паспорт громадянина України відсутні). Також, запропоновано обов'язково вказувати в декларації їхні прізвище, ім'я та по батькові, число, місяць і рік народження, серія (за наявності) та номер паспорта чи іншого документа, що посвідчує особу виданий в іншій країні. Крім того, в Положенні треба зазначити, на підставі, яких документів під час призначення субсидії враховуються доходи осіб, які є

громадянами інших країн. На погляд автора дослідження, необхідно залишити безготівкову та готівкову форму виплати житлових субсидій. Але безготівкову форму виплати субсидії застосовувати лише, у разі:

- якщо субсидія призначена після погашення боргу за комунальні послуги.

Готівкова форму виплати субсидії застосовувати, у разі:

- якщо житлова субсидія призначається вперше;
- якщо громадяни одержували житлову субсидію у попередньому опалювальному сезоні у безготівковій формі або у готівковій формі і у них (за даними управителів, об'єднань, виконавців комунальних послуг) відсутня заборгованість з оплати комунальних послуг.

Всім одержувачам субсидії, які отримують пенсію надати можливість вибирати спосіб виплати, а саме обрати: виплатний об'єкт АТ Укрпошти чи уповноважений банк.

Також, запропоновано:

- для осіб які користуються скрапленням газом для приготування їжі та твердим пічним побутовим паливом після закінчення строку отримання субсидії структурні підрозділи з питань соціального захисту населення самостійно здійснювали розрахунок житлової субсидії на наступний період, без додаткового звернення таких осіб.

- для можливого призначення житлової субсидії на фактично проживаючих зареєстрованих членів домогосподарства, рішенням комісії обов'язково надавати документи, які підтверджують факт не проживання особи в домогосподарстві на яке призначається субсидія. Перелік документів, які підтверджують проживання осіб в іншій адміністративній одиниці: довідка з місця роботи, довідка з місця навчання, договір оренди житла, довідка про проходження служби, довідка про перебування на обліку в центрі зайнятості, довідка про отримання пенсії, довідка про отримання соціальної державної допомоги. Особа, яка претендує на призначення субсидії в розрахунку на

фактично зареєстрованих осіб повинна надавати один з перчислених документів.

Надані рекомендації, щодо оптимізації програми житлових субсидій в Україні, наполягають на удосконаленні Положення про порядок призначення субсидій на оплату ЖКП, придбання с/газу, рідкого та твердого пічного побутового палива.

Розглянуті в магістерській роботі положення не вичерпують усіх аспектів досліджуваної теми.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають змогу зробити наступні висновки:

1. Проаналізувавши нормативно-правову базу стосовно сутності поняття житлова субсидія, її призначення, з'ясовано, що житлова субсидія – це грошова допомога, що надається державою за рахунок коштів бюджету населенню країни для відшкодування витрат на оплату ЖКП, придбання с/газу, рідкого та твердого пічного побутового палива.

2. Дослідивши міжнародний та вітчизняний досвід практики надання соціальної допомоги на утримання житла на прикладі Німеччини, Франції та Польщі, виявлено, що субсидія є ключовим елементом в системі державної підтримки найменш захищених верств населення. Вважаємо, що можливо перейняти досвід європейських країн щодо надання субсидії на оренду житла.

3. У процесі вивчення особливостей оформлення житлових субсидій в Україні, було з'ясовано, що правове забезпечення надання житлових субсидій в останні роки постійно намагаються удосконалити. Визначено, що не зважаючи на постійне вдосконалення механізму надання житлових субсидій, все ж він не бездоганний. Програма житлових субсидій має, як позитивні так і проблемні моменти, які на нашу думку потрібно доопрацювати.

4. В ході дослідження здійснено аналіз надання житлових субсидій у м. Миколаїві та Миколаївській області. У ході дослідження з'ясовано, що після внесення до Положення в 2015 році Урядом суттєвих змін, а саме: на отримання субсидії набули право громадяни, які не працюють; в Миколаївській області значно зросла кількість одержувачів субсидії на ЖКП та СГТП. З 2015 року по 2017 рік спостерігалася динаміка росту кількості отримувачів субсидії. В 2017 році субсидією на ЖКП користувалося найбільше число домогосподарств. Але після внесення змін в 2018 – 2019 роках спостерігається динаміка значного зменшення кількості отримувачів субсидії на ЖКП та СГТП. Поступове зменшення отримувачів субсидії продовжується і в 2019 році. На погляд автора дослідження в найближчі роки кількість отримувачів субсидії буде лише зменшуватися. Таким чином, кількість отримувачів субсидії поступово повертається на 2012 рік. В останні роки Уряд поступово зменшує соціальні нормативи практично на всі комунальні послуги. Однак тарифи на комунальні послуги останні роки тільки зростають. Зниження соціальних нормативів призводить до зменшення розміру субсидій. Отже, за результатами проведеного дослідження засвідчено, що ефективність надання житлових субсидій повинна бути покращена. Проаналізувавши результати проведеного дослідження, запропоновані рекомендації щодо оптимізації механізму надання житлових субсидій в Україні. Надані рекомендації, щодо оптимізації програми житлових субсидій в Україні, наполягають на удосконаленні Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату ЖКП, придбання СГТП. Також запропоновано перейняти досвід Франції щодо надання громадянам субсидії на оренду житла. В Україні актуально надавати субсидію орендарям житлових приміщень на комунальні послуги та на оренду житла. Запропоновані зміни допоможуть реформувати програму житлових субсидій в Україні, зокрема в частині оформлення субсидії та механізм виплати житлових субсидій.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів указаної проблеми в сфері житлових субсидій в Україні.

АНОТАЦІЯ

Слюсаренко Т.М. Реалізація державної політики у сфері житлових субсидій на прикладі досвіду м. Миколаїв та Миколаївської області. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Інститут державного управління Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Магістерська робота присвячена дослідженню сучасного стану державної політики в сфері житлових субсидій в Україні. У роботі узагальнено особливості надання та проблемні питання житлових субсидій в Україні. Здійснено аналіз надання житлових субсидій в м. Миколаїв та Миколаївській області. У роботі визначені основні напрямки удосконалення програми надання житлових субсидій населенню на оплату ЖКП та придбання СГТП.

Ключові слова: житлова субсидія, державна політика в сфері житлових субсидій, проблемні питання субсидій, особливості оформлення субсидії, аналіз надання житлових субсидій.

SUMMARY

Slusarenko T. M. Implementation of state policy in the field of housing subsidies based on the experience of Mykolaiv and Mykolaiv region. – Manuscript.

Master's work for master's degree in specialty 074 - Public administration and administration. - Institute of Public Administration, Petro Mohyla National University, Nikolaev, 2019.

The master's work is devoted to the research of the current state of state policy in the field of housing subsidies in Ukraine. The paper summarizes the features of provision and problematic issues of housing subsidies in Ukraine. The analysis of housing subsidies in the city of Mykolaiv and Mykolaiv region is carried out. The main directions of improvement of the program of providing housing subsidies to the population for payment of utilities are defined in the work.

Key words: housing subsidy, state housing subsidy policy, problematic subsidy issues, features of subsidy design, analysis of housing subsidy provision.